

Katarzyna Olewniczak

Magister pedagogiki w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej,
licencjat w zakresie edukacji wczesnoszkolnej.

Pracuje zawodowo w świetlicy miejskiej
w Chorągwi Mazowieckiej ZHP w Płocku
katrinao@wp.pl

ZNACZENIE BABĆ I DZIADKÓW W RODZINIE WIELOPOKOLENIOWEJ DLA TRZECIEGO POKOLENIA

Mimo zmian w modelu współczesnej rodziny, rodziny wielopokoleniowe nadal funkcjonują. Ich rola i funkcja jest znacząca ze względu na kontakty międzypokoleniowe, czerpanie z interakcji. Przedmiotem rozważań podjętych w niniejszym opracowaniu jest znaczenie trzeciego pokolenia w życiu pierwszego w sferze poznawczej, behawioralnej, emocjonalnej i społeczno ekonomicznej w rodzinie, która nastawiona jest na obustronną korzyść i przyjemność z obecności w życiu najbliższych osób

Słowa kluczowe: rodzina wielopokoleniowa; dziadek; babcia; wnuki; edukacja.

© Olewniczak Katarzyna, 2021

Wstęp. Każdy z nas miał lub ma dziadków. Nie każdy z nas ich pamięta. Często przypomina nam o nich stara fotografia, drzewo genealogiczne, opowieści rodziców. W jaki sposób opisać słowami miłość spokojną, opiekuńczą, cierpliwą i stałą? Czy słowami da się przekazać ciepło bijące wprost z serca starszej osoby? Współczesna rodzina wiąże ulega przeobrażeniom. Zmienia się sposób jej codziennego funkcjonowania. Rzeczywistość zmusza młodych ludzi do coraz intensywniejszej pracy zawodowej, często również po godzinach. W jaki sposób pogodzić obowiązki żony, męża, matki, ojca z pracą zawodową? Co w sytuacji, gdy na świat przybędą dzieci? Do kogo zwrócić się o pomoc, komu oddać pod opiekę swój najdroższy skarb? Tutaj otwiera się przestrzeń działania dziadków. Żadna instytucjonalna forma opieki nie zastąpi kochającej babci i dziarskiego dziadka.

Rodzina wielopokoleniowa przedstawiona przez Jadwigę Izdebską nazwana jest rodziną zmodyfikowaną, zamieszkałą wspólnie przez wszystkie pokolenia bądź z bardzo licznymi kontaktami usług, pomocy, pracy, jednak przy niezależności mieszkaniowej (Izdebska, 2006, s. 127). Sytuacja rodziny wielopokoleniowej z perspektywy upływu czasu, zmieniła się. Współczesne rodziny wielopokoleniowe mają w znacznej mierze inną strukturę niż w dawnych czasach. Dawne rodziny miały

charakter patriarchalny, czyli męczyzna z pierwszego pokolenia dźwiżył w rękach władzę, której podporządkowani byli przedstawiciele dwóch lub trzech następnych pokoleń. Często zdarzało się również, że babci podlegała w hierarchii rodzinnej zamężna córka lub synowa (Tyska, 1979, s. 176). Ogólnie rzecz biorąc, ten typ rodziny dawniej cechował duży dystans, bezwzględna zależność młodych od starszych, koncentrowanie się na prowadzeniu gospodarstwa (Izdebska, 2006, s. 128). Współczesne rodziny wielopokoleniowe w dużym stopniu cechuje partnerski układ relacji, atmosfera serdeczności, wzajemnej odpowiedzialności, przyjaźni. Stosunki międzygeneracyjne charakteryzuje silnie rozwinięta wewnątrzrodzinna solidarność, przejawiająca się w zainteresowaniach wzajemnym losem i w kontaktach interpersonalnych (Balcerzak-Paradowska, 2004, s. 71).

Celem badań jest określenie roli starszego pokolenia (dziadków) w rodzinie wielopokoleniowej w procesie wychowania młodszego pokolenia (wnuków).

Budowanie relacji w rodzinie wielopokoleniowej. Zależność między pierwszym (dziadkowie), a trzecim (wnuczeta) pokoleniem istnieje lub może zaistnieć. Skupię się nad tym co trzecie pokolenie zawdzięcza pierwszemu i jaki posiada do niego stosunek. Więź między

tymi pokoleniami jest nadal silna pomimo, że w społeczeństwie polskim ukształtowała się rodzina nuklearna (dwupokoleniowa). Wprawdzie osłabił autorytet formalny dziadków, ale mają oni stosunkowo duży autorytet moralny. Według badań CBOS z 2012 roku większość badanych, którzy znali swoich dziadków (86%), określiła stosunki z nimi jako bliskie. Dość często występuje tu zjawisko tzw. łuku międzypokoleniowego, to znaczy, że dzieci mają nierzadko głębszy kontakt z dziadkami niż z rodzicami (Dyczewski, 2003, s. 130).

Wpływ dziadków na wychowanie młodego pokolenia. Rodzina wielopokoleniowa jest miejscem kontaktu i wymiany całości życia jej członków. Pokolenia starsze opowiadają młodszemu o swoim dzieciństwie i młodości, relacjonują zdarzenia w jakich uczestniczyli lub jakich byli świadkami. Wprowadzają młode pokolenie w kulturę polską, zapewniając tym samym kontynuację kultury społeczeństwa polskiego. Następuje to samoczynnie i stopniowo, poprzez poznawanie i przyswajanie obowiązujących w rodzinie norm i wartości, wzorców zachowań, poznawanie historii rodzinnej i znaczących w rodzinie postaci, słuchanie opowieści, uczestniczenie w obyczajach rodzinnych, odwiedziny dalszych krewnych i przyjaciół rodziny (Dyczewski, 2003, s. 122). Starsze pokolenia nadal przekazują młodym całą historię rodzinną, wiążąc ją ze środowiskiem lokalnym, regionem oraz narodem. Opowieści rodzinne pełnią ważną funkcję dla najmłodszego pokolenia. Łączą rodzinę dostarczając wszystkim jej członkom podstawowych informacji o własnych korzeniach. Opowiadania dziadków podają nie tylko opis suchych faktów, z jakimi młode pokolenie może się spotkać w książkach historycznych, ale także dostarczają własną interpretację. Losy rodziny łączone zostają z losami społeczności lokalnej i narodu. Młode pokolenie, słuchając opowiadań starszych osób wrasta w rzeczywistość swojego narodu, swojego społeczeństwa i lokalnej społeczności. Opowieści dziadków kształtują osobisty stosunek do historii. W szkole dzieci dowiadują się o wielkich wydarzeniach, wojnach, narodowych bohaterach, natomiast przeciętnych, ale pełnych odwagi, bohaterskich sąsiadów i krewnych znają z opowieści dziadków (Dyczewski, 2003, s. 127).

Rola dziadków w wychowaniu wnuków jest znacząca. Mamy tu do czynienia ze specyficzną relacją nie tylko ze względu na różnicę wieku pomiędzy tymi pokoleniami, ale również dlatego, że w kontaktach tych dwóch pokoleń pośredniczą

przedstawiciele pokolenia średniego (rodzice dzieci i dzieci dziadków). To rodzice decydują o kontaktach dziecka z innymi ludźmi, a także z dziadkami. W przypadku większości rodzin kontakty między wnukami a dziadkami są częścią życia codziennego i dają osobom starszym nie tylko emocjonalną satysfakcję, ale także możliwość powrotu myślą do pięknych, przeżytych już etapów życia, dając poczucie bycia potrzebnym. Kontakty między tymi dwoma pokoleniami pełnią też istotną funkcję rewitalizacji osób starszych i stymulują ich do podejmowania nowych form aktywności życiowej (Sendyk, 2006, s. 153). W przypadku ukształtowania więzi uczuciowej i pozytywnych stosunków wnuków z dziadkami w okresie dzieciństwa, w dalszym życiu wnuka, więź ta będzie najprawdopodobniej utrzymywana. Jeśli takie więzi w okresie dzieciństwa nie powstały, szanse ich nawiązania w późniejszym życiu mogą się zmniejszyć.

Analizując znaczenie dziadków dla życia wnuków, można pokusić się o podział życia na poszczególne sfery: poznawczą, emocjonalną, behawioralną i społeczno-ekonomiczną. W jaki sposób miły dziadek i troskliwa babcia może mieć wpływ na rozwój sfery poznawczej swojego wnuka? Czas spędzony wspólnie z dziadkami może obfitować w różne rodzaje aktywności, która jest okazją do zdobycia przez wnuki płynącej od dziadków wiedzy o świecie. Informacje uzyskiwane od dziadków, przekazywane są w spontaniczny, ciekawy i przystępny sposób, dzięki czemu są łatwo przyswajane przez dzieci i przyczyniają się w ten sposób do rozwoju ich sfery poznawczej. Babcia przekazuje wiedzę o roli kobiety w rodzinie i społeczeństwie i choć wiedza wydaje się nieco przestarzała, to jednak uzyskiwane w ten sposób informacje bywają wykorzystywane, gdy trzeba odwołać się do autorytetów. To ona pokazuje jak trzymać filiżankę i jak siadać przy stole. Od niej można się dowiedzieć, jak tańczyło się walca w ogromnym salonie i śpiewało, stojąc przy pianinie lub jak jeździło się na łyżwach po zamarzniętej tafli parkowego stawu. To wszystko znacznie przewyższa uroki telewizji, gier komputerowych, Internetu. Dziadek ma natomiast inne zadania. Jego opowiadania koncentrują się wokół faktów historycznych, dotyczących bardzo często osobistych przeżyć. Poszerza się w ten sposób wiedza dziecka o przeszłości własnej rodziny, a także o historii kraju. Kontakt z dziadkiem ma duże znaczenie dla kształtowania u dorastającego człowieka światopoglądu, jakże ważnego składnika formującej się osobowości. Ma wpływ na stosunek

do wartości, norm, do przemian i panującej ideologii (Falkowska, 2002, s. 47). Obecność dziadka jest pożądana nie tylko ze względu na jego dojrzałość, mądrość, filozofię życia, ale również dlatego, że choć są już one świadectwem jego schyłku, to jednak stanowią kiełkujące ziarno dla nowego życia. To właśnie dopiero w kontaktach dziadka z wnukiem stają się możliwe w pełni partnerskie interakcje, autentyczność przyjaźni, równości, dialogu. Postawa dialogu polega na stałej gotowości dążenia przez rozmowę do zrozumienia innych, zbliżenia się do nich i w miarę możliwości, współdziałania z nimi. Kto jak nie dziadek ma przez sobą na tyle uwolnioną od codziennych zawodowych dylematów psychikę, by móc bez obaw o losy własnej kariery, nie żałować osobistego czasu na wsłuchanie się w potrzeby i zainteresowania dziecka.

Sfera emocjonalna u dziecka ma wyjątkowe znaczenie. Dziecko odbiera świat przez emocje, które odczuwa dzięki otoczeniu w jakim się znajduje. Wpływ na tą sferę mają ludzie, z którymi dziecko ma kontakt, a wyjątkowo najbliżsi. Rodzina to pierwsze środowisko wychowania. Główną rolę w tym wychowaniu młodego pokolenia, odgrywają rodzice. To ich naturalny obowiązek. Rola dziadków powinna być tu pomocnicza. Dziadkowie zwykle bardzo kochają swoje wnuki. Jest to miłość bardzo przyjemna, dająca dużo radości, wolna od obowiązków i ciężarów (Szatur-Jaworska, Błędowski, Dziegielewska, 2006, s. 102). Dziadkowie tworzą dla wnuków emocjonalną świątynię, z dala od codziennego świata, w której wspólne przebywanie daje poczucie bezpieczeństwa. Wychowawcza rola dziadków ma charakter bezpośredni, realizuje się przez opiekę nad dzieckiem i pośredni, jest wsparciem dla rodziców dziecka (Chmielewska, 2002, s. 31). Babcia i dziadek w wielu rodzinach są dla rodziców nieocenionym wsparciem w procesie wychowania dziecka, pomocą w zapewnieniu mu ciepła, bezpieczeństwa, a także źródłem realnej, wymiernej pomocy w codziennych zmaganiach. Dla matki i ojca dodatkowe znaczenie może mieć fakt, że ich rodzice są opiekunami, którym mogą w pełni zaufać, którym można powierzyć dziecko bez żadnych obaw. Dla dziecka dziadek i babcia to osoby znane, które od zawsze przebywały w jego otoczeniu, dlatego też w przypadku trudnego doświadczenia, jakim jest rozstanie z rodzicami, nie musi ono równocześnie radzić sobie z drugą trudnością: przyzwyczajaniem się do nowej, nieznanego mu osoby. Sposób sprawowania opieki przez dziadków, jest dziecku bardzo bliski, ponieważ

w ich sposobie bycia, gestach czy wypowiedzianych słowach, często rozpoznaje zachowanie mamy lub taty (Brzezińska, 2006, s. 31). Najszybciej ze swojej roli zdaje sobie sprawę babcia. Obecność babci zwiększa poczucie bezpieczeństwa w rodzinie, sprzyja powstawaniu atmosfery spokoju, pogody ducha (Chmielewska, 2002, s. 18). Miłość babci może być czymś niezwykle wzbogacającym. Dziecko kochane czuje się jak ryba w wodzie, znaczy to, że ma odpowiednie środowisko, aby żyć. Babcie są potrzebne dzieciom. Ich miłość, cierpliwość, bezgraniczny zachwyt wnukami, stwarzają cudowną, niepowtarzalną atmosferę. Każdy rodzic zdaje sobie sprawę, że dziecko wychowywane w atmosferze miłości, rozwija się lepiej, jest ufne, pogodne, łatwiej nawiązuje kontakty, jest odważniejsze, bardziej twórcze. Patrząc, czując czyjąś miłość uczy się kochać, przyjmować miłość, ale i nią obdarowywać, przez to staje się prawdziwym człowiekiem (Kuś, 1995, s. 31). Istnieje przekonanie również wśród samych dziadków, że rodzice wychowują, a dziadkowie rozpieszczają. Podczas, gdy zadaniem rodziców jest w większym stopniu (obok zapewnienia bezpieczeństwa, troski i uczuć) wyposażenie dzieci w niezbędne umiejętności, ustalanie, egzekwowanie pewnych zasad, obowiązków, zadaniem dziadków jest nadanie dodatkowego kontekstu wychowania: spełniania zachcianek, marzeń, cieszenia się samym faktem obcowania z dziećmi swoich dzieci. Dziadkowie też mają zwykle więcej czasu, mniej są obciążeni stresem i zabieganiem o codzienne dobra (Marchow, 2005, s. 4). Rodzice uczą nas wielu ważnych życiowych umiejętności: jak adekwatnie zachowywać się w określonych sytuacjach, jak radzić sobie z trudnościami, jak planować i organizować swoje życie. Niestety często są zbyt zajęci, aby uczyć nas życia samego w sobie, cieszenia się pięknem każdego dnia, kolorem liści, zachodem słońca. Bardzo często to dzięki babci i dziadkowi, ich mądrości i bagażowi życiowemu, uczymy się patrzeć na sprawy z innej perspektywy. Dziadkowie pełnią też rolę punktów oparcia. Kogoś, kto nie tyle doradza, ale potrafi wysłuchać. Kogoś, kto swoją postawą umie pokazać, że są w życiu rzeczy naprawdę ważne, trwałe, niezmiennie, o które warto zabiegać. Kogoś, kto pozwoli wnukom dostrzec, że hierarchia wartości na której buduje się życie, jest potrzebna, że może dać oparcie w zmieniającej się rzeczywistości i trudnej do przewidzenia przyszłości. Dziadkowie wyprzedzają wnuków na drogach życia. Od nich młodzi ludzie mogą się uczyć, jak radzić sobie z chorobą, ograniczeniami, jak przyjmować naturalne zmiany

związane z procesem starzenia się. A gdy najstarsi dochodzą już do kresu swojego życia, uczą się jak nie bać się śmierci, jak ją przyjmować, jak rozstawa się z najbliższymi, ze światem. Rola pełniona przez babcię i dziadka zmienia się w poszczególnych fazach życia dziecka. Na początku są oni najczęściej jego opiekunami. Jest to etap ważny dla nawiązania bliskich, głębokich więzi. Zostaną one utrwalone jeśli w dalszym ciągu będą utrzymywane między nimi kontakty, niezbędne aby w miarę dorastania dziecka stało się możliwe udzielanie mu wsparcia psychicznego. Zwłaszcza w tym rudnym okresie, kiedy jego życie wewnętrzne charakteryzuje się większą intensywnością przeżyć, a poszukując własnych dróg rozwoju doświadcza ono wielu dylematów. Babcie i dziadkowie jako partnerzy nastolatków mogą służyć im pomocą w rozwiązywaniu nieuniknionych wtedy problemów emocjonalnych i społecznych, uczynić wejście w dorosłość mniej narażoną na niepowodzenia, łagodzić pojawiające się w tym okresie konflikty z rodzicami. Wzajemne kontakty między nimi są niewątpliwie źródłem obustronnej satysfakcji (Kowalczyk, 2001, s. 15). Dziadkowie i babcie w swoim stosunku do wnuków deklarują miłość równie silną jak do własnych dzieci, choć jest to miłość nieco inna, zabarwiona szczególną czułością i łagodnością. Jest ona bardziej świadoma i nieobciążona rodzicielską odpowiedzialnością. Udział dziadków w rozwoju uczuciowym młodego człowieka może więc być bardzo duży. Zdarza się wprawdzie, że starość wiąże się ze zubożeniem życia emocjonalnego, koncentracją na własnej osobie, jednak znacznie częściej obserwuje się przejawy czułości, przywiązania, serdecznej troski, a nawet poświęceń, do których w odniesieniu do dzieci zdolni są ludzie z najstarszego pokolenia (Sendyk, 2006, s. 154). Rolę starszego pokolenia trzeba postrzegać również w kontekście społecznym. Należy dostrzegać jego znaczącą rolę w kształtowaniu humanistycznych postaw młodzieży, gdyż w polskich rodzinach babcie i dziadkowie wobec wnuków odgrywają rolę szczególną. Przekazują im zasady moralne, obyczaje, tradycje. Przekazują wartości przez nich uświęcane, kształtują tym samym postawy najmłodszych (Szatur -Jaworska, Błędowski, Dziegielewska, 2006, s. 103). Dziadkowie nie tylko pełnią bezpośrednie role wobec wnuków. Ważny jest ich udział w całości życia rodzinnego. Obecnie wiemy, że wspólne posiłki i spotkania rodzin przy stole stanowią ważny czynnik w scalaniu rodziny. W organizowaniu tych spotkań szczególna rola przypada babci, a często także dziadkowi.

To właśnie dzięki nim dom staje się ośrodkiem życia rodzinnego (Kukołowicz, 2001, s. 345). W badaniach CBOS z 2012 wnukowie w 64 % potwierdzają, że są wdzięczni starszemu pokoleniu za miłość.

Znaczenie wspólnych działań starszych i młodszych pokoleń. W stosunkach dziadków z wnukami ważne miejsce zajmuje wspólne wykonywanie czynności. Sprzyja to rozwojowi sfery behawioralnej u wnuków. W większości są to czynności typu rekreacyjnego, takie jak spacer, wycieczki, gry, zabawy, czytanie lektur, oglądanie telewizji, wspólne rozmowy (Chmielewska, 2002, s. 19). Mogą to być również wszelkiego rodzaju robotki ręczne, przy czym rola babci to szydełkowanie, a dziadek zapewne zrobi najlepszy karmnik dla ptaków na zimę. W przypadku dzieci najmłodszych rola dziadków to wspólne zabawy, które wiążą się z ćwiczeniem prostych, codziennych czynności takich jak wskazywanie przedmiotów, czy powtarzanie słów. Wnuczkowie wychowani w takiej atmosferze mają szczęśliwe dzieciństwo. Wchodzą w życie z dużo większym zakresem zainteresowań oraz bogatszym zasobem informacji. Dzięki dziadkom dziecko ma niepowtarzalną okazję do słuchania bajek, opowiadań, uczenia się wierszyków, piosenek. Każda babcia może po kilka razy snuć tę samą opowieść, czytać te same książki i odpowiadać na niekończące się pytania, nie okazując przy tym zniecierpliwienia. Owe zabawy napełniają dziecko radością, sprzyjają kształtowaniu się jego charakteru i rozwojowi woli, przygotowują do łagodnego wyrażania emocji, zaszczepiają stosunek do osób starszych. W miarę dorastania wnuków rola dziadków się zmienia (Falkowska, 2002, s. 46). Dzieciom w wieku szkolnym dziadkowie ofiarowują swoją pomoc w odrabianiu zadań domowych, uczęszczają z nimi na dodatkowe zajęcia np. muzyczne. W czasie spędzonym z wnukami babcie wykonują również podstawowe czynności dnia codziennego (sprzątanie, gotowanie, pieczenie) przygotowując w ten sposób wnuki, a zwłaszcza wnuczki do ról rodzinnych. Chłopcy mogą liczyć na pomoc dziadków w nauce tzw. męskich czynności (majsterkowanie) (Pepol, 2005, s. 53). Wspólne wykonywanie czynności i działania stanowią o treści stosunków międzypokoleniowych. Wnukowie niewątpliwie cenią swoich dziadków za to, że poświęcają im swój czas. Bliskie kontakty i interakcje z dziadkami, a zwłaszcza rozmowy z nimi odgrywają istotną rolę w opracowywaniu, porządkowaniu i ewaluacji doświadczenia indywidualnego wnuków. Poświęcają swój wolny czas na rozmowy z dziadkami i babciami, w których dokonuje się wymiany myśli

doświadczeń. Wnuki dostarczają dowodów na to, że cenią dziadków jako partnerów ważnych dla siebie rozmów. Dzieci najczęściej rozmawiają ze swoimi dziadkami o szkole o ocenach, o rodzinie, o życiu, a także o zdrowiu. Z dziadkami rozmawia się też o wspomnieniach. Kontakty z dziadkami, trwałe stosunki z nimi i wspólne wykonywanie czynności tworzy okazję do wspólnoty przeżyć i kształtowania więzi emocjonalno- społecznej (Baranowicz, 2005, s. 195).

Rola dziadków w socjalizacji wnuków. Dziadkowie mają duży udział w uspołecznianiu wnuków, wpływając tym samym na rozwój sfery społecznej u młodego pokolenia. Bezpośrednie kontakty z dziadkami uczą dzieci rozumieć rozwój społeczeństwa i dzieje własnej rodziny. We właściwy sposób kształtuje się również ich stosunek do ludzi starszych. Obecność osób starszych w rodzinie pozwala młodzieży na bezpośrednie zetknięcie się z ich problemami, na kształtowanie właściwego stosunku do nich, który jest jednym z przejawów kultury osobistej i społecznej. Dzięki dziadkom dzieci od najmłodszych lat uczą się dostrzegać różne potrzeby innych ludzi, uczą się tolerancji i szacunku do drugiego człowieka. Dziadkowie mają wpływ na kształtowanie się w nich poczucia obowiązku oraz odpowiednich postaw: pracowitości, sumiennosci, które przydają się w życiu i dzięki którym stają się bardziej odpowiedzialni i samodzielni (Chmielewska, 2002, s. 19). Wiele sytuacji takich jak: organizacja czasu wolnego, wakacji, świąt, uroczystości rodzinnych znacznie łatwiej można rozwiązać dzięki obecności i pomocy babci. W ten sposób przekazuje ona pewne tradycje kulturowe młodemu pokoleniu — wnukom. Babcia potrafi najlepiej nauczyć jak wyhaftować serwetkę, czy wydziergać na szydelku. Dziadek natomiast potrafi opowiedzieć o znaczeniu różnych świąt narodowych, pomóc przygotować ciekawe wystąpienie na lekcję historii (Brzezińska, 2006, s. 32). Dziadkowie pozwalają na określenie historycznej tożsamości, otwierają ku przyszłości. Stoją na straży transmisji kulturowej. Babcia i dziadek są dla wnuków i swoich dzieci oparciem w wymiarze duchowym. Przekazują wiarę w Boga, są najczęściej pierwszymi nauczycielami słów pacierza, wyjaśniają dekalog, pomagają w przygotowaniu do Pierwszej Komunii Świętej (Szatur -Jaworska, Błędowski, Dziegielewska, 2006, s. 103). W badaniach CBOS (2012 rok) 54 % wnuków zawdzięcza Dziadkom wiarę religijną.

Pomoc dziadków może wyrażać się także poprzez wsparcie materialne. Pomoc ta decyduje o ważności pozycji dziadków w rodzinie w

percepcji przedstawicieli wszystkich trzech pokoleń (dziadków, rodziców, wnuków). Aktywnie uczestnicząc w opiece nad dziećmi, w ich wychowaniu oraz wspomagając dorosłe dzieci materialnie, dziadkowie uzyskują znaczącą i ważną pozycję w rodzinie (Tyszkowa, 1991, s. 17). Pozycja ta ma jednak wartość głównie symboliczną, gdyż relacje wnucząt z dziadkami rzadko opierają się na zaspokajaniu potrzeb materialnych wnuków. Rzadko zdarza się, że wnuki postrzegają relacje z dziadkami głównie w aspekcie ekonomicznym, licząc na otrzymywanie np. prezentów.

Rola dziadków w życiu wnuków jest więc znacząca. Trzecie pokolenie może mieć i ma wpływ na rozwój poszczególnych sfer osobowości wnucząt. Jak mówi Jan Paweł II „ludzie starzy pomagają nam mądrzej patrzeć na ziemskie wydarzenia, ponieważ dzięki życiowym doświadczeniom zyskali wiedzę i dojrzałość. Są strażnikami pamięci zbiorowej, a więc mają szczególny tytuł, aby być wyrazicielami wspólnych ideałów i wartości, które są podstawą i regułą życia społecznego. Wykluczyć ich ze społeczeństwa znaczy w imię nowoczesności pozbawionej pamięci odrzucić przeszłość, w której zakorzeniona jest teraźniejszość. Ludzie starsi dzięki swej dojrzałości i doświadczeniu mogą udzielać młodym rad i cennych pouczeń” (Jan Paweł II, 1999, s. 8). Wydawałoby się więc, że słowo: babcia i dziadek jest takie zwykłe, codzienne, normalne, a w rzeczywistości kryje się za nim istotny wpływ na życie wnuka: wpływ na jego sferę poznawczą, emocjonalną, behawioralną oraz społeczno- ekonomiczną. Dziadkowie uczą swoje wnuki wielu przydatnych w życiu umiejętności. Są skarbnicą wiedzy o świecie, przyrodzie i społeczeństwie. Czas spędzony wspólnie z dziadkiem i babcią zaspokaja potrzeby emocjonalne wnuków, ale też jest momentem przekazu podstawowych wartości moralnych, tradycji rodzinnych, zakorzenienia szacunku dla ojczyzny, bliźnich oraz wiary w Boga. Dziadkowie stanowią dla swych wnuków autorytet. Są wzorcami osobowymi, od których wnuki czerpią wiedzę jak należyć pełnić wyznaczone role społeczne. Są naszym oknem na świat, pierwszymi obok rodziców po nim przewodnikami, powiernikami najskrytszych tajemnic, cierpliwymi nauczycielami. Babcie i dziadkowie są skarbnicą wiedzy, mądrości życiowej, lecz przede wszystkim miłości bezgranicznej, wyrozumiałej, szczególnej, której żadną inną miłością zastąpić się nie da. Istotną rolę trzeciego pokolenia potwierdzają słowa Jana Pawła II: „Wy dziadkowie, którzy wraz z innymi krewnymi jesteście w rodzinie znakiem

nieodzownej i cennej więzi między pokoleniami, dzielcie się wielkodusznie swoim doświadczeniem i świadectwem, aby zespałać przeszłość z przyszłością w teraźniejszości zbudowanej na pokoju” (Jan Paweł II, 1994, s. 7).

Wnioski. Każdy dzień spędzony z dziadkami to wspianała przygoda, zwłaszcza dla tych małych ludzi. Darzmy szacunkiem i służmy

pomocą seniorom rodu, którzy będąc w podeszłym wieku często są zdani na innych, tak jak my byliśmy kiedyś jako dzieci. Wtedy to oni wyciągali do nas rękę i bezpiecznie prowadzili przez wielki, nieznan nam świat. Pamiętajmy o naszych dziadkach zawsze, a zwłaszcza wtedy, kiedy nas najbardziej potrzebują, bo tylko tak możemy spłacić ogromny dług wdzięczności, jaki u nich zaciągnęliśmy.

References

- Balcerzak-Paradowska, B. (2004). *Rodzina i polityka rodzinna na przełomie wieków*. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.
- Baranowicz, S. (2005). Obraz babci i dziadka z perspektywy wnuków. W: A. Fabiś (Red.), *Seniorzy w rodzinie, instytucji i społeczeństwie*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Marketingu.
- Brzezińska, A. (2006). Dziadkowie dobrzy na wszystko. *Charaktery*, 1, 31–32.
- Chmielewska, M. (2002). Rola dziadków w procesie socjalizacji. *Wychowanie na co dzień*, 7–8.
- Dyczewski, L. (2003). *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*. Towarzystwo Naukowe KUL.
- Falkowska, J. (2002). Do czego są potrzebni dziadkowie? *Edukacja i Dialog*, 5.
- Izdebska, J. (2006). *Dom rodzinny postrzegany przez dzieci*. Trans Humana.
- Jan Paweł II (1999). List Ojca Świętego Jana Pawła II do osób w podeszłym wieku. *L'osservatore Romano*, 12.
- Jan Paweł II (1994). Rodzina źródłem pokoju dla ludzkości. Orędzie Papieża Jana Pawła II na XXVII Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1994 rok. *L'osservatore Romano*, 1.
- Kowalczyk, D. (2001). Opieka nad wnukami jako forma aktywności rodzinnej generacji III wieku. *Edukacja Dorosłych*, 3.
- Kukołowicz, T. (2001). Wartości wnoszone do rodziny przez dziadków. W: D. Kornas-Biela (Red), *Rodzina: źródło życia i szkoła miłości*. Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kuś, E. (1995). Rodzice rodziców. *Edukacja i Dialog*, 1.
- Marchow, M. (2005). Dziadkowie. *Remedium*, 2.
- Pepol, L. (2005). Olsztyńscy uczniowie o swoich dziadkach. *Problemy Opiekuńczo — Wychowawcze*, 9.
- Sendyk, M. (2008). Osoby starsze w roli dziadków. W: A. Nowicka (Red.), *Wybrane problemy osób starszych*. Impuls.
- Śliwerski, B. (1992). «Trzecia siła» edukacyjnych rewolucji. *Edukacja i Dialog*, 6.
- Szatur-Jaworska, B., Błędowski, P., Dziegielewska, M. (2006). *Podstawy gerontologii społecznej*. ASPRA-JR.
- Tyszkowa, M. (1992). Relacje dorastających wnuków z dziadkami i wnukami. *Problemy rodziny*, 1.
- Tyszkowa, M. (1991). Społeczne role dziadków i babć w rodzinie. *Problemy Rodziny*, 1.
- Tyszka, Z. (1979). *Socjologia rodziny*. PWN.

ВАЖЛИВІСТЬ БАБУСЬ І ДІДУСІВ ДЛЯ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ У СІМ'Ї З ДЕКІЛЬКОХ ПОКОЛІНЬ

Олевничак Катажина

Магістр педагогіки в галузі догляду та дошкільної педагогіки,
педагог Міської вітальні Мазовецького стягу Польської скаутської асоціації у Плоцьку
katrinao@wp.pl

Незважаючи на зміни в моделі сучасної сім'ї, великі сім'ї продовжують функціонувати. Їх роль та функції є значними завдяки контактам між поколіннями, які опираються на взаємодію. Предметом міркувань, викладених у цьому дослідженні, є важливість третього покоління в житті першого в когнітивній, поведінковій, емоційній та соціально-економічній сферах. Значення бабусь і дідусів для онуків полягає у взаємній користі та задоволенні від присутності у житті найближчих людей.

Ключові слова: велика родина; дідусь; бабуся; онуки; виховання.

THE IMPORTANCE OF GRANDPARENTS FOR THE THIRD GENERATION
IN A MULTIGENERATIONAL FAMILY

Olewniczak Katarzyna

Master in Pedagogy in the field of care and pre-school pedagogy,

Educator of a Municipal locutorium,

Mazowieck Banner of the Polish Scouting Association in Płock.

katrinao@wp.pl

Despite the changes in the model of a modern family, extended families are still functioning. Their role and functions are significant due to intergenerational contacts, based on interaction. The subject of the considerations undertaken in this study is the importance of the third generation in the life of the first one in the cognitive, behavioral, emotional and socio-economic spheres of a family. The grandparents' importance for their grandchildren is related to the mutual benefit and pleasure from the presence of the closest people in life.

Keywords: *extended family; grandfather; grandmother; education.*

Стаття надійшла до редакції 30.09.2021

Прийнято до друку 28.10.2021
